

Preek zondagavond 24 januari 2010 (3^e zo na epifanie)

Tekst: Jeremia 31:31vv

31 De dag zal komen – spreekt de HEER – dat ik met het volk van Israël en het volk van Juda een nieuw verbond sluit, 32 een ander verbond dan ik met hun voorouders sloot toen ik hen bij de hand nam om hen uit Egypte weg te leiden. Zij hebben dat verbond verbroken, hoewel ze mij toebehoorden – spreekt de HEER. 33 Maar dit is het verbond dat ik in de toekomst met Israël zal sluiten – spreekt de HEER: Ik zal mijn wet in hun binnenste leggen en hem in hun hart schrijven. Dan zal ik hun God zijn en zij mijn volk. 34 Men zal elkaar niet meer hoeven te onderwijzen met de woorden: "Leer de HEER kennen," want iedereen, van groot tot klein, kent mij dan al – spreekt de HEER. Ik zal hun zonden vergeven en nooit meer denken aan wat ze hebben misdaan.

De tekst van vanavond is een profetenwoord van Jeremia. Bij deze naam denk je aan 'jeremiades', aan bittere klachten. Geen vreemde gedachte, want van Jeremia zijn ook Klaagliederen ons overgeleverd; vijf indrukwekkende liederen over de verschikkingen van de ondergang van Jeruzalem en de deportatie van de Joden in de Babylonische ballingschap en de rosse weerschijn van de brandende stad tegen de nachthemel. Jeremia, dat is de profeet bij de puinhoop. Niet alleen heeft Jeremia het over de puinhoop van de tempel; maar ook over de puinhoop, die het met Israël en zijn geschiedenis is geworden; de puinhoop van het oude verbond, dat zo prachtig begonnen was. *Het verbond dan ik met hun voorouders sloot toen ik hen bij de hand nam om hen uit Egypte weg te leiden (vs 32). "Hun voorouders"* - dat betekent het geduld van God van generatie op generatie en de trouw, die Hij telkens toont. *"Uit Egypte wegleiden"* - dat is de bevrijding, het jezelf mogen zijn, het losgebroken worden uit de machten doordat Hij ingrijpt. God heeft werkelijk de macht, Hij heeft dat bewezen in de bevrijding en de doortocht van de Israëlieten door de Rietzee. *"Ik nam hen bij de hand"* - dat klinkt heel intiem en persoonlijk, zoals je een kind vasthoudt, wanneer het begint te lopen. Zo prachtig is God in het oude verbond begonnen. Jeremia laat er kei-hard op volgen: *Zij hebben dat verbond verbroken*. Geen opsomming van de opstanden nog tijdens de woestijnreis, van de halfslachtigheid uit de tijd van de rechters, de verering van afgod Baäl door koning Achab, de goddeloosheid van zelfs de koningen van Jeruzalem. De schriftlezing vat alles samen in de constatering: het is kapot. Ze hebben de band verbroken: het is een puinhoop.

Het is een gevaarlijke tekst voor kerkbodestukjesschrijvers. Trekken we zonder nadenken de lijn door naar nu, dan lopen we de kans te woorden van Jeremia te verdraaien. (En dat is alleen hierom al niet juist, omdat er sinds Jeremia nogal wat is gebeurd; denk aan de komst en de opstanding van Christus, aan de kerstnacht en de paasmorgen). Sommigen hebben het gevoel, dat het met kerk en christendom bijna net zo als met Israël-van-toen is gegaan. Het begin was geweldig: een handjevol leerlingen, maar met een diepe geloofsovertuiging en heldenmoed; gemeenten, die als paddenstoelen uit de grond kwamen; een wereld die misschien niet gekerstend, maar wel onder invloed van het christendom kwam. En nu 2010 ... veel mensen zien er niets meer in, de christenen vormen een minderheid in de samenleving en in West-Europa.

Maar dit is geen klaagzang, deze tekst hier is een van de machtigste heilsbeloften uit heel de bijbel. Want God gaat hier zover, althans in het besef van Jeremia, dat Hij zich afvraagt hoe het fiasco van het oude verbond in een nieuw verbond voorkomen kan worden. Het is blijkbaar hierom mislukt: wat God van mensen vraagt was wel zwart-op-wit vastgelegd, op de stenen platen van de Tien geboden en in het verbondsboek. Er waren ook leermeesters genoeg om de wil van God te verduidelijken; de priesters met hun wetsonderwijs, de profeten met hun oproep: *"Terug naar de*

wet en de getuigenis!"(Jes 8:20, NBG). En dan Jeremia zelf, de prediker bij uitstek onder alle profeten. Het lag niet daaraan, dat Israël-van-toen niets van Gods wil afwist. Maar hun hart was er alleen niet naar, aldus de profeet, om de wil van God te doen. En daarom is dat verbond één geschiedenis van afval geworden.

Jeremia treedt nu op als feestbeiaardier Boudewijn Zwart tijdens koninginnedag en luidt de nieuwe tijd in. *Maar dit is het verbond dat ik in de toekomst met Israël zal sluiten – spreekt de HEER: Ik zal mijn wet (niet in een boek, maar) in hun binnenste leggen en hem (niet op stenen platen maar) in hun hart schrijven.(vs 33).* En de toekomst wordt, dat er geen godsdienstige leermeesters meer nodig zijn: *"want iedereen, van groot tot klein, kent mij dan al – spreekt de HEER"(vs 34).* Ik probeer me voor te stellen, wat hier beloofd wordt.

Dit is het einde van al onze onzekerheid – onze vragen wat ondubbelzinnig de wil van God zou kunnen zijn in de concrete levensomstandigheden van gezin en beroep, in onze politieke verantwoordelijkheid en in onze levensstijl. Mensen krijgen de genade om vanzelf te weten, wat God met hen bedoelt.

Meer nog – dit is het einde van de afkeer, die mensen hebben van Gods wil. We weten best wat God van ons vraagt, maar we voelen ons geprikkeld en geprovoceerd om er dwars tegenin te gaan. Dat nee mag een hartgrondig ja worden.

En verder - dit is het einde van onze vervreemding van onszelf – van onze onrust en angst, van onze innerlijke verdeeldheid en hopeloosheid; een 'nieuw' hart betekent een vaste geest van binnen hebben, zegt de psalmdichter ergens.

En bovenal – hier wordt beloofd , dat mensen heel persoonlijk weet mogen hebben van God. *Iedereen, van groot tot klein, kent mij dan al(vs 34).* We leven in een wereld, waarin de leiding van God zo moeilijk op te merken is; waarin zijn Woord met zoveel vraagtekens omringd wordt; waarin zelfs het bestaan van God ontkend kan worden. En in onze eigen gesprekken, in het gezin en onder vrienden, speelt God vaak geen rol meer. En ons innerlijk kan zo ijskoud en steenhard zijn. En dan wordt ons door de schriftlezing uit Jeremia een nieuw hart beloofd, dat ondanks alles toch weer afweet van God, voor Hem open staat en een band met Hem heeft, in een nieuw verbond, een nieuwe verbondenheid. Hoe bestaat het... .

Deze belofte, door de profeet als godswoord ontvangen, hangt ons nog altijd boven het hoofd. God bewaart de volle verwerkelijking ervan voor de toekomst. En daarmee hebben we aan die toekomst ook houvast. Gelovigen fantaseren niet over de hemel, maar verwachten naar Gods belofte de tijd, de eeuwigheid, waarin het met nood en leed en verdriet gedaan zal zijn. Niet alleen de nood, die het leven ons aandoet en bij het leven hoort, en het leed, dat de mensen elkaar berokkenen. Maar vooral ook het verdriet, dat we God en wat Hij van ons vraagt zo weinig in ons hart hebben; dat het vaak zo treurig gesteld is met onze kennis van Hem en onze kennis aan Hem. Mensen zeggen soms te verlangen naar de hemel; dan bedoelen ze niet, dat ze graag zouden sterven, maar dat ze uitzien naar die verbondenheid met God, waarin ze weer voor Gods aangezicht mogen leven en volmaakte mensen worden.

Volgens de apostelen is met de uitstorting van de heilige Geest het preludium van de toekomstmuziek begonnen op de eerste pinksterdag in Jeruzalem. (De belofte van Jeremia wordt eigenlijk al in de nt-sche gemeente vervuld, staat in de preek van de schrijver van de Hebr-brief te lezen.) De wet van God, de wet van Christus staat wel in het boek – denk aan de Bergrede, de

vermaningen van Paulus en de andere apostelen ! Maar daarvoor heeft de kerk de heilige Geest ontvangen om van harte bereid te zijn, de wil van de Heer te doen. En wat Jeremia zegt over de leermeesters, die de anderen de Heer willen leren kennen – we hebben de patriarchen en profeten, de apostelen en martelaren, moeders en vaders, mannen en vrouwen, kortom: elkaar nog altijd hard nodig. Maar wij mensen mogen voor elkaar kanalen van de heilige Geest zijn, zodat de Geest ons in de waarheid leidt en we door de Geest openstaan voor elkaar en voor God zelf. De ongestoorde en volmaakte verbondenheid met God (zeg maar: de hemel) staat nog te wachten; door de komst en aanwezigheid van de heilige Geest is het al in ons midden en in onze harten begonnen. We hoeven de klok niet terug te zetten naar de tijd van Israel –van-toen. De profeet Jeremia zegt, dat die stukgelopen en mislukt is, en hij zal daarvoor redenen gehad hebben. De tijd, waarin wij leven, is door een evangelist aangeduid in het verhaal van Jezus, die een vrouw ontmoet en op haar grote indruk maakt. *"Hij weet alles van me."* vertelt ze. De mensen uit haar dorp zeggen dan tegen haar: *"Wij geloven nu niet meer om wat jij gezegd hebt, maar we hebben Hem zelf gehoord en we weten dat Hij werkelijk de redder van de wereld is"* (Joh 4:42). Dat is de persoonlijke overtuiging, die mensen krijgen. Zonder deze persoonlijke overtuiging en deze persoonlijke kennis aan God (ouderwetse mensen noemen het: 'bevinding') kunnen we niet toe. Het is waar, dat de kerkelijk leerstellingen het in onze tijd niet meer zo goed doen. Maar de vraag naar God ligt nog altijd op de bodem van het denken en verlangen van ons mensen. En de vraag naar God komt opvallend vaak naar boven; je ervaart dat in ieder gesprek, waarin echt contact tot stand komt. En de zondagse preek – gaat het daarin om iets anders dan om de vraag naar God? Waarop het aankomt is: Hoe wordt de kennis van God persoonlijke werkelijkheid voor ons? Waar ligt het geheim van onze verbondenheid aan God? Wanneer springt de vonk over?

De profeten als Jeremia hebben duidelijk gemaakt, dat dit het werk van de heilige Geest is, al wordt het nog niet met zoveel woorden gezegd. Hier valt de nadruk op de ontdekking, dat de heilige God zich als de genadige toont en laat kennen. Eerst spreekt Jeremia het godswoord: *Zij hebben dat verbond verbroken, hoewel ze mij toebehoorden – spreekt de HEER(vs 32)*. Heel de boeteprediking en onheilsaankondiging van de profeet in een enkele zin samengevat. God is in zijn glorie, zijn majesteit, zijn recht op zijn volk gekrenkt. In de voorstelling van de profeet over eer en recht kan God dit niet door de vingers zien; Hij zou zichzelf ermee prijs gegeven. Daarom spreekt de profeet een ontzettend godswoord: *'Waarom zou ik jullie vergeven?(Jer 5:7)*. Mensen kunnen al zo moeilijk vergeven, ook al staan ze zelf diep in de rode cijfers. Wat zou het dan voor een God zijn, als Hij deed alsof er niets gebeurd was? Een God, die niet op zijn recht staat, is die naam niet waard – in de gedachtegang van Jeremia. Toch krijgt hij het godswoord: *Ik zal hun zonden vergeven en nooit meer denken aan wat ze hebben misdaan.(vs 34)*. De heilige is toch de genadige, Hij is rechtvaardig en barmhartig. Zo toont God zich aan mensen en in die ontdekking gaan mensen open voor God.

Denk aan wat de apostel Petrus overkomen is en een keerpunt in zijn leven werd. Hoewel hij als leerling met Jezus verbonden was, heeft hij Hem verloochend voor de hogepriester, toen het gevaarlijk werd. Als Petrus aangesproken wordt, ontkent hij dat hij iets met Jezus te maken heeft: *Nee, ik ken Hem niet eens...Welnee man, helemaal niet...Ik weet niet waarover je het hebt. En op datzelfde moment kraaide een haan. De Heer draaide zich om en keek Petrus aan.* Waarom zou Ik je vergeven, Petrus?, had Jezus kunnen vragen. Toch is het ongelooflijke gebeurd: op de eerste Paasdag heeft de opgestane Heer zich aan Petrus getoond (Joh 21), Hij heeft zich laten zien, Hij

heeft zich laten kennen! Deze ontdekking van Gods vergeving en genade is voor Petrus het nieuwe hart en het nieuwe leven geworden.

Doordat de heilige God zich als de genadige toont, gaan mensen zeggen: God, bent U dan zo? Vanavond gaat het hierom, of wij werkelijk oog hebben voor God. Misschien zijn we dat contact vaak even kwijt – of hebben we zo geleefd, alsof er geen God was. Maar u mag God naar voren zien komen en gewaar worden, in de kwijtschelding van schuld, in de ontferming om de wereld.
Gelukkig wie zuiver van hart zijn, want zij zullen God zien. CPK

Ds. C. Koole